

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

13 marca 2026 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

SSN Paweł Grzegorczyk

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 13 marca 2026 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej M.K. i Z.K.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

z 6 października 2021 r., I ACa 456/21,

w sprawie z powództwa M.K. i Z.K.

przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.

o ustalenie,

**uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Dariusz Dończyk Grzegorz Misiurek Paweł Grzegorczyk

(A.G.)

UZASADNIENIE

Powodowie M.K. i Z.K. w pozwie wniesionym 15 grudnia 2016 r., przeciwko pozwanemu Bankowi Spółce Akcyjnej w W. domagali się ustalenia, że postanowienia umowne określone w § 4 ust. 2 Części Ogólnej Umowy (dalej: „COU”) kredytu hipotecznego, zawartej przez nich 5 września 2008 r. z pozwanym, oraz w § 22 ust. 2 pkt 1, pkt 2 ppkt b i pkt 3 tej umowy, nie wiążą ich, ponieważ stanowią niedozwolone postanowienia umowne, a także ustalenia, że powyższy kredyt został im udzielony w walucie polskiej (PLN) oraz że są oni zobowiązani do jego spłaty na dzień wniesienia pozwu w wysokości 133 727,62 zł, tytułem kapitału kredytu wraz z oprocentowaniem określonym w Rozdziale 3 COU pt. Oprocentowanie kredytu.

Powodowie twierdzili, że kwestionowane przez nich postanowienia umowne nie były z nimi indywidualnie uzgodnione, zostały przejęte z wzorca umowy przedstawionego przez pozwanego, a przed zawarciem umowy nie zostali poinformowani o ryzyku kursowym ani o zasadach ustalania kursów waluty stosowanych przez pozwanego bank.

W piśmie procesowym z 9 stycznia 2020 r. powodowie zmienili powództwo w ten sposób, że domagali się ustalenia abuzywności postanowień umownych zawartych w § 1 pkt 14, § 4 ust. 2 i 3, § 22 ust. 2 pkt 1, pkt 2 ppkt b i pkt 3 i § 36 ust. 1 COU oraz w § 2 ust. 1 Części Szczegółowej Umowy (dalej: „CSU”) z 5 września 2008 r., a ponadto ustalenia, że na podstawie przedmiotowej umowy został im udzielony przez pozwanego kredyt w walucie polskiej – złotych polskich (PLN) oraz że są zobowiązani do spłacenia z tytułu tego kredytu, według stanu na dzień wniesienia pozwu, kwoty 133 727,62 zł tytułem kapitału kredytu wraz z oprocentowaniem określonym w Rozdziale 3. COU pt. Oprocentowanie kredytu.

Wyrokiem z 10 listopada 2020 r. Sąd Okręgowy w Słupsku w punkcie pierwszym ustalił, że postanowienia umowne zawarte w umowie kredytu hipotecznego [...] z oprocentowaniem zmiennym nr [...] z 5 września 2008 r., łączącej powodów z pozwanym, obejmujące § 4 ust. 2 i 3, § 22 ust. 2 pkt 1, pkt 2 ppkt b i pkt 3, § 1 pkt 14 i § 36 ust. 1 Części Ogólnej Umowy oraz § 2 ust. 1 Części Szczegółowej Umowy, nie wiążą strony powodowej, gdyż stanowią niedozwolone postanowienia umowne. Ponadto w punkcie drugim ustalił,

że kredyt udzielony powodom na podstawie powyższej umowy, został udzielony w walucie polskiej – złotych polskich (PLN) oraz że zobowiązanie strony powodowej do spłacenia tego kredytu wynosi na dzień 12 grudnia 2016 r. 133 727,62 zł tytułem kapitału kredytu wraz z oprocentowaniem określonym w Rozdziale 3. Części Ogólnej Umowy. W punkcie trzecim Sąd zasądził od pozwanego na rzecz powodów solidarnie kwotę 9 059,97 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Z dokonanych przez Sąd Okręgowy ustaleń wynika, że 5 września 2008 r. powodowie zawarli z pozwanym umowę kredytu hipotecznego [...] nr [...] z oprocentowaniem zmiennym. W § 4 ust. 1 pkt 2 COU wskazano, że kredyt jest wypłacany w walucie polskiej – na finansowanie zobowiązań Rzeczypospolitej Polskiej. W § 4 ust. 2 COU określono, że w przypadku wypłaty kredytu albo transzy w walucie polskiej stosuje się kurs dla dewiz obowiązujący w Banku SA w dniu realizacji zlecenia płatniczego, według aktualnej Tabeli kursów. W § 6 ust. 1 COU ustalono zasady oprocentowania kredytu, natomiast w § 7 ust. 1 COU wskazano, że dla celów ustalenia stawki referencyjnej oprocentowania bank posługuje się stawką LIBOR lub EURIBOR na zasadach określonych w umowie. W odniesieniu do stosowanych kursów kupna/sprzedaży waluty Sąd ustalił, że zgodnie z § 4 ust. 2 COU w przypadku wypłaty kredytu albo transzy w walucie polskiej stosuje się kurs kupna dla dewiz obowiązujący w Banku SA w dniu realizacji zlecenia płatniczego według aktualnej Tabeli kursów. Natomiast zgodnie z § 4 ust. 3 COU, w przypadku wypłaty kredytu albo transzy w walucie wymiennej innej niż waluta kredytu stosuje się kurs kupna/sprzedaży dla dewiz obowiązujący w Banku SA w dniu realizacji zlecenia płatniczego według aktualnej Tabeli kursów. Ponadto w § 22 ust. 2 pkt 1, 2 i 3 COU określono szczegółowo zasady spłaty zadłużenia w walucie polskiej stanowiącej równowartość kwoty kredytu lub raty spłaty kredytu w walucie wymiennej przy zastosowaniu kursu sprzedaży dla dewiz obowiązującego w Banku SA w dniu, w którym dokonuje się spłaty kredytu według aktualnej Tabeli kursów.

Z dalszych ustaleń Sądu Okręgowego wynika, że zawarcie umowy poprzedziło złożenie przez powodów 29 sierpnia 2008 r. wniosku kredytowego, w którym wskazano, że powódka posiada wykształcenie wyższe, a powód – średnie oraz prowadzi działalność gospodarczą, a jako cel kredytu – spłatę zobowiązań

w innych bankach oraz remont nieruchomości. W tamtym okresie pozwany oferował zarówno kredyty w PLN, jak i w innych walutach, w tym CHF.

Sąd Okręgowy ustalił, że, przed zawarciem umowy odbyło się spotkanie powoda z pracownikiem banku, podczas którego przedstawiono mu wyliczenie wysokości raty dla kredytu zaciągniętego w PLN oraz kredytu – w CHF. Rata kredytu frankowego była o kilkaset złotych niższa od raty kredytu złotówkowego. Przekazano również informacje o kosztach zawarcia umowy oraz wymaganych dokumentach do analizy wniosku.

Z ustaleń Sądu Okręgowego wynika również, że podczas spotkań z pracownikiem banku omawiano ryzyko walutowe, a powodowie byli świadomi, że zmiana kursu waluty wpływa na wysokość raty do spłaty. Analizowali wysokość raty w oparciu o archiwalne dane kursowe. Zdawali sobie sprawę z istnienia ryzyka walutowego, choć nie przewidywali jego skali. Byli zainteresowani kredytem CHF, ponieważ rata takiego kredytu była niższa niż kredytu złotowego. Pracownik banku poinformował ich, że kurs franka będzie ustalany w oparciu o Tabelę Banku. Udostępniono powodom broszury informacyjne pozwanego dotyczące ryzyka.

Sąd Okręgowy ustalił ponadto, że przed podpisaniem umowy kredytowej powodowie otrzymali jej projekt, jednak nie mieli możliwości wprowadzania do niego zmian. Treść umowy została ustalona przez pozwanego, a powodowie mogli ją jedynie podpisać albo odmówić jej podpisania. Nie zgłaszali propozycji zmian. Negocjacom podlegała jedynie prowizja. Powodowie określili wnioskowaną kwotę kredytu na 179 070,25 zł, która na dzień zawarcia umowy została przez pozwanego określona na kwotę 89 322,95 CHF.

Do maja 2009 r. powodowie spłacali kredyt z rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego prowadzonego w PLN, a następnie złożyli wniosek o zmianę rachunku na walutowy w CHF. Od tej chwili mogli nabywać walutę u dowolnego podmiotu i wpłacać ją bezpośrednio do banku. W takim przypadku nie dochodziło do przeliczenia wpłat według kursów publikowanych w tabelach pozwanego.

2 czerwca 2010 r. powód wystąpił o wydłużenie okresu spłaty kredytu do 28 lat, co zostało zrealizowane przez zawarcie przez strony 6 lipca 2010 r. aneksu nr [...]. Następnie, 12 stycznia 2012 r., na wniosek powoda strony zawarły aneks nr

[...], w którym wprowadzono dodatkowy rachunek prowadzony w walucie kredytu oraz określono zasady dokonywania spłat z rachunków w CHF i w PLN. Ustalono, że spłaty kredytu będą dokonywane z rachunku o nr [...] (prowadzonym w walucie kredytu, tj. CHF) oraz o nr [...] (prowadzonym w walucie polskiej) z zastrzeżeniem, że środki z rachunku prowadzonego w walucie polskiej będą pobierane w przypadku braku wystarczających środków na pokrycie raty na rachunku walutowym. Do umowy dodano również załącznik dotyczący zasad ustalania kursów wymiany walut oraz spreadu walutowego w Banku SA.

Do 12 grudnia 2016 r. powodowie zapłacili pozwanemu kwotę 123 659,16 zł, w tym 74 160,36 zł tytułem spłaty kapitału oraz 49 498,76 zł tytułem spłaty odsetek. Przeliczenie pierwszych trzech transz nastąpiło w datach ich wypłaty według kursu CHF/PLN wynoszącego 2,11 zł, natomiast 15 listopada 2016 r. spłata raty kredytu odbywała się według kursu CHF/PLN wynoszącego 4,15 zł. W ciągu ośmiu lat kurs CHF/PLN wzrósł o ponad 96%. Sąd Okręgowy ustalił ponadto, że wartość wypłaconego powodom kredytu wyniosła 207 888,01 zł. Do 12 grudnia 2016 r. suma kapitałowej części spłat wyniosła 74 160,39 zł. Przy zastosowaniu denominacji, pełniącej funkcję waloryzacji, do spłaty pozostawała kwota 67 142,88 CHF, która przy zastosowaniu kursu CHF z 12 grudnia 2016 r. (4,155 zł) odpowiadała kwocie 278 978,66 zł. Oznacza to, że pierwotne zobowiązanie strony powodowej wzrosło o niemal 35%, mimo że spłacili oni prawie połowę kapitału.

W świetle dokonanych ustaleń Sąd Okręgowy uznał, że powództwo było zasadne. Powodowie posiadali interes prawny w żądaniu ustalenia niewiążącego charakteru postanowień umownych, ponieważ po ich stronie istniała niepewność co do treści stosunku prawnego wynikającego z zawartej umowy kredytu.

Sąd Okręgowy uznał, że zakwestionowane przez powodów postanowienia umowne mają charakter abuzywny w rozumieniu art. 385¹ k.c., przyjmując, że postanowienia dotyczące mechanizmu denominacji oraz zasad ustalania kursów waluty nie zostały z nimi indywidualnie uzgodnione, były sformułowane w sposób niejednoznaczny i nietransparentny oraz kształtowały prawa i obowiązki konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszały ich interesy. Sąd pierwszej instancji wskazał, że treść umowy nie była indywidualnie

uzgadniana z powodami, którzy nie mieli rzeczywistego wpływu na jej postanowienia, ponieważ została im przedstawiona jako wzorzec przygotowany przez pozwanego. Umowa nie zawierała obiektywnych i weryfikowalnych zasad ustalania kursów waluty stosowanych zarówno przy wypłacie kredytu, jak i przy spłacie rat, co prowadziło do jednostronnego kształtowania wysokości świadczeń powodów przez pozwanego oraz przerzucenia na nich całego ryzyka kursowego. Takie ukształtowanie postanowień dotyczących mechanizmu przeliczeniowego, obejmującego denominację kredytu oraz zasady ustalania kursów waluty, zakłócało równowagę kontraktową stron i narażało powodów na dodatkowe, nieprzewidywalne koszty wykraczające poza konstrukcję umowy kredytowej. W ocenie Sądu, powodowie nie byli w stanie – jako konsumenci – ocenić konsekwencji ekonomicznych wynikających z zastosowanego mechanizmu przeliczeniowego, który był sformułowany w sposób niejednoznaczny i nietransparentny. Kwestionowane postanowienia nie określały głównych świadczeń stron, a nawet gdyby tak było, to miały one charakter abuzywny, ponieważ nie zostały sformułowane prostym i zrozumiałym językiem. W konsekwencji Sąd Okręgowy uznał, że postanowienia określające mechanizm denominacji oraz zasady ustalania kursów waluty mają charakter abuzywny, co skutkuje ich bezskutecznością i koniecznością traktowania kredytu jako udzielonego w PLN. Sąd wskazał, że kredyt został wypłacony w PLN i początkowo był spłacany w tej walucie, co potwierdza jego złotowy charakter po eliminacji postanowień abuzywnych. Ponieważ postanowienia dotyczące mechanizmu denominacji i zasad ustalania kursów waluty mają charakter abuzywny, co skutkuje ich bezskutecznością, pozbawia to umowę charakteru walutowego z mocą *ex tunc* i prowadzi do konieczności traktowania kredytu jako udzielonego w PLN. W konsekwencji Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo, uznając, że sporne postanowienia nie wiążą powodów, a kredyt został udzielony w PLN. Jako podstawę prawną rozstrzygnięcia wskazał art. 189 k.p.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c.

Na skutek rozpoznania apelacji pozwanego wniesionej od wyroku Sądu Okręgowego, Sąd Apelacyjny w Gdańsku wyrokiem z 6 października 2021 r., zmienił zaskarżony wyrok w punktach 1 i 2 przez oddalenie powództwa oraz w punkcie 3 przez zasądzenie od powodów solidarnie na rzecz pozwanego kwoty 5 400 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt 1), ponadto zasądził od powodów solidarnie na

rzecz pozwanego kwotę 10 737 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego (pkt 2).

Sąd Apelacyjny zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego i przyjął je za własne. Uznał bowiem, że zarzuty pozwanego dotyczące ustaleń faktycznych oraz oceny abuzywności postanowień umownych nie były zasadne. Za niezasadne uznał w szczególności zarzuty apelacji naruszenia przepisów postępowania, tj. art. 327¹ § 1 i 3 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c. Nie były również zasadne, według tego Sądu, zarzuty naruszenia przepisów prawa materialnego, tj. art. 385¹ § 1 i 3 k.c., art. 385² k.c., a także art. 69 pr. bankowego w zw. z art. 60 k.c. i art. 65 k.c., za pomocą których pozwany podważał wnioski Sądu pierwszej instancji prowadzące do przyjęcia abuzywności spornych postanowień umownych. Sąd drugiej instancji podzielił ocenę Sądu pierwszej instancji, że postanowienia umowy kredytu dotyczące mechanizmu denominacji nie były indywidualnie uzgodnione z powodami, zostały sformułowane w sposób niejednoznaczny oraz rażąco naruszały interesy konsumentów, co przesądza o ich abuzywnym charakterze. Sąd Apelacyjny wskazał, że sporne postanowienia – wbrew odmiennej ocenie Sądu pierwszej instancji – dotyczą głównych świadczeń stron, a nie jedynie sposobu wykonania umowy, jednak okoliczność ta nie wyłącza ich abuzywności. Jednocześnie uznał, że powodowie – jako konsumenci – nie mieli realnej możliwości zrozumienia znaczenia i konsekwencji ekonomicznych wynikających z mechanizmu denominacji oraz zasad ustalania kursów waluty z uwagi na nieprawidłowe wykonanie przez pozwanego obowiązków informacyjnych, co dodatkowo potwierdza brak transparentności tych postanowień.

Sąd Apelacyjny uznał za uzasadniony zarzut naruszenia art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 65 k.c., art. 69 pr. bankowego i art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13. Mimo że Sąd pierwszej instancji trafnie ocenił, że kwestionowane przez powodów postanowienia umowne mają charakter abuzywny, to jednak błędnie uznał, że w tej sytuacji możliwe jest utrzymanie umowy z pominięciem – jako niewiążących powodów na podstawie art. 385¹ § 2 k.c. – niedozwolonych postanowień umownych, co miałoby skutkować przekształceniem tej umowy w umowę kredytu złotowego z oprocentowaniem LIBOR określonym w rozdziale 3.COU. Konieczne jest bowiem rozważenie, czy możliwe jest utrzymanie umowy w mocy i jej wykonanie z pominięciem abuzywnych postanowień umownych. Gdyby okazało się to

niemożliwe, konieczne jest udzielenie konsumentowi, żądającemu ochrony, pouczeń o skutkach uznania postanowień umownych za abuzywne w celu umożliwienia mu podjęcia swobodnej i świadomej decyzji, czy w jego ocenie lepszym dla niego rozwiązaniem będzie utrzymanie umowy w mocy z postanowieniami abuzywnymi (co określa się niekiedy jako ich akceptację przez niego *ex post*), czy też uznanie całej umowy za nieważną wskutek wyeliminowania z nich postanowień abuzywnych, powodującego niemożliwość utrzymania tej umowy w mocy.

Sąd drugiej instancji wskazał, że trzeba uwzględnić, iż za abuzywne uznane zostało w szczególności postanowienie § 2 ust. 1 CSU o brzmieniu „Kwota udzielonego kredytu - 89.322,95 CHF (słownie: osiemdziesiąt dziewięć tysięcy trzysta dwadzieścia dwa 95/100 CHF)”. Powyższe postanowienie umowne nie ograniczało się przy tym jedynie do przeliczenia kwoty kredytu z waluty polskiej na walutę szwajcarską (tak jak ma to miejsce w tzw. kredytach indeksowanych), lecz wprost określało jeden z przedmiotowo istotnych elementów umowy kredytu denominowanego, a mianowicie kwotę i walutę kredytu (por. art. 69 ust. 1 pkt 2 Pr. bankowego). Pominięcie tego postanowienia umownego powoduje więc, że w ogóle nie można - w oparciu o treść umowy kredytu - ustalić, jaka była treść świadczenia pozwanego banku (jego zachowanie), czyli jaką kwotę i w jakiej walucie zobowiązał się on udostępnić powodowi, a w ślad za tym - jaka jest treść ich świadczenia, czyli jaką kwotę i w jakiej walucie mają oni oddać pozwanemu bankowi. Stwierdzenie niewiążącego — wskutek abuzywności — charakteru powyższego postanowienia umownego skutkuje więc utratą przez ocenianą umowę elementu przedmiotowo istotnego (*essentialia negotii*) nadającego tej umowie charakter umowy kredytu w rozumieniu art. 69 Pr. bankowego.

Bezpodstawne i całkowicie dowolne było uznanie przez Sąd pierwszej instancji, że w tej sytuacji możliwe jest zastąpienie niewiążącego postanowienia umownego innym postanowieniem, określającym brakujący element *essentialia negotii*. Z żadnego innego postanowienia umownego (tak w Części Szczegółowej, jak i w Części Ogólnej umowy) nie wynika, jaka była kwota tego kredytu w walucie polskiej. Niedopuszczalne byłoby jej określenie na innych podstawach niż w oparciu o samą treść umowy po pominięciu zawartych w niej postanowień abuzywnych (na podstawie wniosku kredytowego, czy w drodze przeliczenia wskazanej

w abuzywnym postanowieniu umownym kwoty kredytu wyrażonej w walucie szwajcarskiej). Prowadzi to do wniosku, że wobec uznania abuzywności m.in. takich postanowień umownych, które wprost dotyczą ustalenia przedmiotu umowy (jej elementów przedmiotowo istotnych), nie można było uznać, że umowa ta może być dalej ważna, ale jako umowa kredytu złotowego oprocentowanego stawką LIBOR, lecz należało przyjąć jej nieważność w całości z powodu braku przedmiotowo istotnych elementów umowy kredytu. Oznacza to, że mimo trafnego stwierdzenia przez Sąd pierwszej instancji niedozwolonego charakteru kwestionowanych przez powodów postanowień umownych, wadliwe było uznanie przez ten Sąd, że umowa zawarta przez strony może - z pominięciem abuzywnych postanowień umownych - zachować moc jako umowa kredytu złotowego, ale oprocentowanego na zasadach właściwych dla kredytu denominowanego, tj. za pomocą stawki LIBOR.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny doszedł do wniosku, że tak sformułowane żądanie powodów, mimo istnienia podstaw do stwierdzenia abuzywności kwestionowanych postanowień, nie mogło zostać uwzględnione, ponieważ, wbrew Sądowi pierwszej instancji, niemożliwe było utrzymanie umowy w mocy - po wyeliminowaniu z niej postanowień abuzywnych - jako kredytu złotowego oprocentowanego według stawki LIBOR.

W tej sytuacji nie miały już istotnego znaczenia pozostałe zarzuty apelacyjne, w których zarzucono naruszenie art. 205¹² § 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c., art. 235² pkt 2 k.p.c. i art. 278 k.p.c.

W odniesieniu do istnienia po stronie powodów interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c. w domaganiu się ustalenia abuzywności kwestionowanych postanowień umownych, to chociaż co do zasady Sąd Apelacyjny zgodził się z Sądem pierwszej instancji, że wbrew pozwanemu istnieje po stronie powodów niepewność co do ich sytuacji prawnej w odniesieniu do treści stosunku prawnego łączącego ich z pozwanym na podstawie umowy, to jednak powyższy interes prawny w żądaniu ustalenia na mocy art. 189 k.p.c. mógłby dotyczyć jedynie tej części zobowiązania, która nie została jeszcze przez nich wykonana, ale w tym zakresie zgłosili oni ostatecznie - po dokonanej modyfikacji żądania - inne żądanie od stwierdzenia abuzywności tych postanowień, a mianowicie żądanie ustalenia, że

między stronami została zawarta umowa kredytu w walucie polskiej, z której pozostała do spłaty wskazana przez nich konkretna kwota w tej walucie (133 727,62 zł) tytułem kapitału z oprocentowaniem określonym w rozdziale 3. COU. Takie żądanie miało zatem dalej idący niż jedynie żądanie ustalenia abuzywnego charakteru tych postanowień, ponieważ wiązało się jednocześnie z określeniem skutków ich abuzywności. Rozstrzygnięcie w przedmiocie tych skutków było wadliwe, ale skonsumowało interes prawny w ustaleniu bezskuteczności powyższych postanowień na przyszłość.

Poza tym, skoro stwierdzenie abuzywności kwestionowanych postanowień umownych, zwłaszcza § 2 ust. 1 CSU, skutkuje pominięciem tych postanowień jako niewiążących powodów, i to bez możliwości ich zastąpienia innymi postanowieniami w celu uzupełnienia brakujących elementów *essentialia negotii* umowy kredytu, to nie jest możliwe ograniczenie się w sentencji orzeczenia jedynie do rozstrzygnięcia o ich niewiążącym dla powodów charakterze jako niedozwolonych postanowień umownych. Takie rozstrzygnięcie mogłoby bowiem wchodzić w rachubę wówczas, gdyby bez postanowień abuzywnych możliwe było — na podstawie nieabuzywnych postanowień umownych - ustalenie treści stosunku prawnego między stronami, a tym samym utrzymanie umowy w mocy w pozostałym zakresie i wykonanie zobowiązania. Ponieważ nie ma takiej możliwości, uzasadnione i konieczne byłoby więc ustalenie nieważności całej umowy kredytu zawartej między stronami.

Oznacza to, że uwzględnienie jedynie żądania ustalenia bezskuteczności (niewiążącego charakteru) abuzywnych postanowień umownych nie uregulowałoby ostatecznie sytuacji prawnej stron, w szczególności powodów, ponieważ nadal nie byłoby wiadomo, jaki jest wpływ ustalenia abuzywności kwestionowanych postanowień umownych na ich sytuację prawną, tj. ważność umowy, a tym samym na istnienie i zakres wynikającego z niej zobowiązania. Takie rozstrzygnięcie nie zaspokoiłoby interesu prawnego powodów, rozumianego jako domaganie się usunięcia niepewności co do ich sytuacji prawnej, gdyż taki skutek można byłoby osiągnąć jedynie przez dochodzenie dalej idącego żądania, a mianowicie ustalenia nieważności tej umowy. W takim przypadku kwestia abuzywnego charakteru spornych postanowień umownych stanowiłaby jedynie przesłankę rozstrzygnięcia, która nie wymagałaby odrębnego orzeczenia w sentencji wyroku.

Z kolei w odniesieniu do ustalenia skutków abuzywności postanowień umownych w części dotyczącej już wykonanej przez powodów umowy (co do spełnionych przez nich na rzecz pozwanego świadczeń z tytułu rat kapitałowo-odsetkowych), Sąd Apelacyjny zgodził się z pozwanym o tyle, że powodom przysługiwało żądanie o dalej idącym charakterze, a mianowicie żądanie ich zwrotu (zapłaty) jako świadczenia nienależnego, które zostało spełnione na podstawie nieważnej, wskutek niewiążących ich postanowień abuzywnych, umowy. W części, w jakiej powodowie mogliby ewentualnie mieć interes prawny w żądaniu ustalenia niewiążącego ich charakteru zakwestionowanych postanowień umownych, ostatecznie zgłosili oni dalej idące, ale niezasadne, żądanie ustalenia, że umowa ma charakter kredytu złotowego oprocentowanego stawką LIBOR, a w części dotyczącej spełnionych już świadczeń od razu mogli zgłosić dalej idące żądanie o zapłatę z tytułu zwrotu nienależnego świadczenia.

Uwzględniając wyżej przedstawioną ocenę prawną Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji zaskarżony apelacją na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. i oddalił powództwo w całości, obciążając powodów kosztami procesu za obie instancje.

Wyrok Sądu drugiej instancji został zaskarżony przez powodów skargą kasacyjną w całości. W ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c., zarzucono w niej naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

a) art. 58 § 1 i § 3 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 obowiązujących w dacie zawarcia umowy kredytu; tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r., poz. 2439 obowiązujący obecnie, dalej „Pr. bankowe”);

b) art. 385¹ § 1 k.c.;

c) art. 189 k.p.c.;

d) art. 385¹ k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29, dalej: „dyrektywa 93/13”).

W ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. zarzucono naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 327¹ § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.

Powodowie wnieśli o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji oraz pozostawienie temu Sądowi rozstrzygnięcia co do kosztów procesu.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwany wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od powodów solidarnie na rzecz pozwanego zwrotu kosztów postępowania, w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

I. W każdej sprawie Sąd ma obowiązek zweryfikować prawidłowość składu wyznaczonego do jej rozpoznania w celu zapobieżenia ewentualnej nieważności postępowania spowodowanej niewłaściwą jego obsadą.

Skarga kasacyjna została przyjęta do rozpoznania postanowieniem Sądu Najwyższego z 31 lipca 2023 r., I CSK 4929/22 (k. 75), a następnie otrzymała dalszy bieg pod sygnaturą II CSKP 629/23. Z zamieszczonej w aktach sprawy notatki urzędowej z 7 sierpnia 2023 r. (k. 79) wynika, że zarządzeniem Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej z 2 sierpnia 2023 r. sprawa została przydzielona SSN Dariuszowi Dończykowi. Skład osobowy Sądu Najwyższego do rozpoznania skargi kasacyjnej zarejestrowanej pod sygn. akt II CSKP 629/23 został określony zarządzeniem z 9 grudnia 2025 r. (k. 89) wydanym przez Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej Sądu Najwyższego SSN Joannę Misztal-Konecką o treści: „Uwzględniając, że na podstawie § 80 ust. 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lipca 2022 r. - Regulamin Sądu Najwyższego sprawa II CSKP 629/23 została przydzielona SSN Dariuszowi Dończykowi: 1. na podstawie § 16 ust. 2 pkt 5 i § 80 ust. 7 Regulaminu Sądu Najwyższego a. wyznaczam jako pozostałych członków składu następujących sędziów: SSN Grzegorza Misiurka SSN Pawła Grzegorzcyka, a. funkcję przewodniczącego powierzam SSN Grzegorzowi Misiurkowi; 2. na podstawie art. 29 § 8 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym oraz § 83 ust. 2 Regulaminu Sądu Najwyższego zarządzam zawiadomienie

o składzie rozpoznającym środek zaskarżenia oraz o osobach sędziów zastępców wyznaczonych w planie posiedzeń.” Strony (ich pełnomocnicy) po doręczeniu im zawiadomienia o sędziach Sądu Najwyższego wyznaczonych do rozpoznania sprawy nie wniosły o ich wyłączenie od rozpoznania sprawy, w szczególności przez złożenie wniosku, o którym mowa w art. 29 § 5 ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 622), spełnienia przez sędziego Sądu Najwyższego wymogów niezawisłości i bezstronności. Zarządzeniem sędziego sprawozdawcy z 4 lutego 2026 r. (k. 93) został wyznaczony termin posiedzenia niejawnego na 13 marca 2026 r. w celu rozpoznania skargi kasacyjnej. W treści tego zarządzenia (w punkcie 2) wskazano imiona i nazwiska sędziów składu orzekającego oraz określono, który z nich pełni funkcję przewodniczącego, a który jest sędzią sprawozdawcą. W zarządzeniu z 10 lutego 2026 r. (k. 94) SSN Joanna Misztal-Konecka jako Prezes Sądu Najwyższego kierujący pracą Izby Cywilnej stwierdziła, że wskazane w punkcie 2 elementy zarządzenia sędziego sprawozdawcy z 4 lutego 2026 r. o wyznaczeniu posiedzenia niejawnego są bezskuteczne i nie podlegają wykonaniu.

W związku z wyznaczeniem składu Sądu Najwyższego do rozpoznania skargi kasacyjnej w sprawie II CSKP 629/23 na podstawie ww. zarządzenia z 9 grudnia 2025 r. Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej powstała wątpliwość – spowodowana wadliwym obsadzeniem stanowiska Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej – czy skład Sądu Najwyższego został prawidłowo wyznaczony, a w konsekwencji czy możliwe jest rozpoznanie skargi kasacyjnej przez tak sformowany skład sądu. Co do okoliczności uzasadniających stanowisko o wadliwym obsadzeniu funkcji Prezesa Sądu Najwyższego przez sędziego Sądu Najwyższego Joannę Misztal-Konecką – powołaną z dniem 1 października 2024 r. na kolejną kadencję na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej – jak również co do skutków wynikających z wyznaczania przez nieprawidłowo powołanego Prezesa Sądu Najwyższego składów Sądu Najwyższego do rozpoznania poszczególnych spraw należy odwołać się do argumentacji przedstawionej m.in. w uzasadnieniach wyroków Sądu Najwyższego z 10 stycznia 2025 r., II CSKP 172/24 i II CSKP 2111/22, w których wyjaśniono także przyczyny, z powodu których pomimo wad w prawidłowym wyznaczeniu składów orzekających

Sądu Najwyższego mogły one rozpoznać skargi kasacyjne w tych sprawach. W szczególności wskazano na konieczność zapewnienia przez Państwo stronom postępowań sądowych rozpoznania sprawy zarówno przez sąd powołany na podstawie przepisów ustawy, bezstronny i niezawisły – a więc spełniający kryteria określone w art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 19 ust. 1 akapit drugi Traktatu o Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30, ze zm.) w zw. z art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie, dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284) – jak również na obowiązek zapewnienia przez Państwo rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie. Powołano się także na konieczność wykonywania przez Sąd Najwyższy, orzekający w składach spełniających kryteria sądu, określone w wyżej powołanych przepisach, powierzonych mu mocą przepisów Konstytucji RP zadań. Dodać należy, że do chwili wydania przez Sąd Najwyższy orzeczenia kończącego postępowanie kasacyjne żadna ze stron nie podniosła zarzutu wadliwej jego obsady z wyżej wskazanych przyczyn.

II. Pomimo że większość zarzutów wypełniających podstawę skargi kasacyjnej nie była zasadna, ostatecznie jednak skarga kasacyjna podlegała uwzględnieniu.

Nie był uzasadniony zarzut naruszenia przepisów postępowania, tj. art. 327¹ § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. uzasadniony przez powodów wewnętrzną sprzecznością uzasadnienia zaskarżonego wyroku z jego sentencją uniemożliwiającą kontrolę kasacyjną, a wyrażającą się w tym, że Sąd drugiej instancji pomimo uznania kwestionowanych przez stronę powodową postanowień umownych (klausul denominacyjnych) za abuzywne oddalił powództwo, w którym powodowie domagali się ustalenia, że te właśnie postanowienia nie wiążą ich, gdyż stanowią one niedozwolone postanowienia umowne, w myśl art. 385¹ k.c. Artykuł 327¹ k.p.c. zawiera przepis określający, jakie elementy powinno zawierać uzasadnienie wyroku sądu pierwszej instancji. Zgodnie z art. 327¹ § 1 k.p.c., uzasadnienie wyroku powinno zawierać: 1) wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, obejmującej ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej; 2) wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa.

Natomiast art. 327¹ § 2 k.p.c. uzasadnienie wyroku sporządza się w sposób zwięzły. Według wskazanego w zarzucie naruszenia prawa procesowego art. 391 § 1 k.p.c., jeżeli nie ma szczególnych przepisów o postępowaniu przed sądem drugiej instancji, do postępowania tego stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu przed sądem pierwszej instancji. Przepisy art. 194-196 i 198 nie mają zastosowania. W odniesieniu do uzasadnień wyroków wydawanych przez sąd drugiej instancji należy mieć jednak na względzie, że materia ta objęta jest uregulowaniami szczególnymi zawartymi w art. 387 oraz art. 391¹ § 4 k.p.c. (dotyczącego uzasadnienia wyroku oddalającego apelację od wyroku stwierdzającego oczywistą bezzasadność powództwa). Zgodnie z art. 387 § 2¹ k.p.c. w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji: 1) wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia może ograniczyć się do stwierdzenia, że sąd drugiej instancji przyjął za własne ustalenia sądu pierwszej instancji, chyba że sąd drugiej instancji zmienił lub uzupełnił te ustalenia; jeżeli sąd drugiej instancji przeprowadził postępowanie dowodowe lub odmiennie ocenił dowody przeprowadzone przed sądem pierwszej instancji, uzasadnienie powinno także zawierać ustalenie faktów, które sąd drugiej instancji uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej; 2) wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa powinno objąć ocenę poszczególnych zarzutów apelacyjnych, a poza tym może ograniczyć się do stwierdzenia, że sąd drugiej instancji przyjął za własne oceny sądu pierwszej instancji. Powyższe prowadzi do wniosku, że powołany przez skarżących przepis art. 327¹ § 1 k.p.c. ma poprzez art. 391 § 1 k.p.c. do uzasadnienia wyroku sądu drugiej instancji ograniczone zastosowanie, a mianowicie wtedy, gdy dany element uzasadnienia wyroku sądu drugiej instancji nie podlega regulacji szczególnej zawartej w wyżej powołanych przepisach art. 387 § 2¹ k.p.c. Mając na uwadze tak określony zakres zastosowania ww. art. 327¹ § 1 k.p.c. nie można przyjąć, aby został on naruszony przez Sąd drugiej instancji, który w uzasadnieniu wydanego przez siebie wyroku przedstawił zastosowane przepisy prawa materialnego do oceny zasadności apelacji wniesionej przez pozwanego od wyroku Sądu pierwszej instancji oraz wyjaśnił przyczyny niekorzystanej dla powodów zmiany tego wyroku. W szczególności z uzasadnienia tego wynika, że Sąd drugiej instancji podzielił

stanowisko powodów co do abuzywności części postanowień umowy kredytu zawartej przez strony, co skutkowało zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. zd. pierwsze, że postanowienia te nie wiązały powodów – konsumentów jako strony tej umowy. Kształtowały one bowiem prawa i obowiązki powodów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy. Poza tym postanowienia te nie były z nimi indywidulanie uzgodnione. Określały one świadczenia główne stron, które jednak nie zostały sformułowane jednoznacznie.

Powyższa ocena prawna, pomimo że zgodna ze stanowiskiem powodów obligowała Sąd drugiej instancji do dokonania obiektywnej, tj. z uwzględnieniem obowiązujących norm porządku prawnego oceny konsekwencji tego stanu rzeczy. Taką też ocenę przedstawił Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Brak zgody powodów w trakcie postępowania sądowego na potwierdzenie ważności postanowień umownych – odnoszących się do mechanizmu waloryzacji świadczeń stron przy wykorzystaniu miernika w postaci kursu waluty CHF ustalanego przez pozwanego - spowodował, że postanowienia te stały się bezskuteczne (*ex tunc*) z mocą wsteczną, czyli od chwili zawarcia umowy. Zgodnie z oceną Sądu Apelacyjnego, umowa po wyeliminowaniu z niej postanowień abuzywnych nie mogła być dalej wykonywana pomimo uregulowania zawartego w art. 385¹ § 2 k.c., zgodnie z którym jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie. W miejsce luki w umowie kredytu zawartej przez strony powstałej po wyeliminowaniu z niej postanowień niedozwolonych nie weszła bowiem regulacja zastępcza w postaci przepisów o charakterze dyspozytywnym, a wykonanie umowy bez tych postanowień nie było możliwe, co ostatecznie przesądziło o uznaniu tej umowy za nieważną. Wszystkie powyższe elementy oceny prawnej zostały przedstawione przez Sąd drugiej instancji w uzasadnieniu wyroku zaskarżonego skargą kasacyjną.

W świetle wyżej dokonanej oceny zarzutu naruszenia prawa procesowego podniesionego w skardze kasacyjnej, który okazał się niezasadny, nie było przeszkód, aby na podstawie przedstawionej przez Sąd drugiej instancji w uzasadnieniu wyroku zaskarżono skargą kasacyjną oceny prawnej dokonać oceny zasadności zarzutów naruszenia prawa materialnego podniesionych w skardze kasacyjnej. Za bezzasadny należało uznać zarzut naruszenia prawa materialnego -

art. 58 § 1 i § 3 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (tekst jedn. Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 obowiązujących w dacie zawarcia umowy kredytu; tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 2439 obowiązujący obecnie, dalej „Pr. bankowe”) poprzez ich niezastosowanie i nieuznanie umowy kredytu strony powodowej za nieważną, podczas gdy sądy zobowiązane są brać z urzędu pod uwagę nieważność, a jak sam Sąd drugiej instancji wskazał w uzasadnieniu wyroku istnieją podstawy do uznania tej umowy kredytu za nieważną. Sąd drugiej instancji oceniając zasadność wniesionej apelacji, a tym samym pośrednio zasadność wniesionego powództwa uznał bowiem przesłankowo, zgodnie ze stanowiskiem powodów, że umowa jest nieważna. Ze względu na specyficzną sankcję prawną wynikającą z przepisów art. 385¹ § 1 i 2 k.c. dotyczących ochrony konsumentów nie wchodziła w rachubę sankcja przewidziana w art. 58 § 3 k.c. Wyrażona bowiem w art. 385¹ § 2 k.c. reguła oznacza, iż w odniesieniu do skutków eliminacji niedozwolonych postanowień umownych art. 58 § 3 k.c. nie ma zastosowania, a to, czy bez klauzuli uznanej za abuzywną strony (przede wszystkim przedsiębiorca) zawarłyby umowę, jest w zasadzie irrelevantne (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18, z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, z 30 czerwca 2020 r., III CSK 343/17 oraz uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasada prawna – z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56). W odniesieniu zaś do wskazanego naruszenia art. 69 ust. 1 Pr. bankowego Sąd Apelacyjny prawidłowo przyjął, że umowa kredytu zawarta przez strony zawierała wszystkie elementy wymagane przez ten przepis, ale dopiero zastosowanie sankcji wynikającej z art. 385¹ § 1 k.c. powodowało, że bez usuniętych postanowień niedozwolonych umowa ta nie mogła być prawidłowo wykonywana z powodu pominięcia w niej elementów wymaganych przez art. 69 ust. 1 Pr. bankowego.

Przyczyną oddalenia powództwa przez Sąd Apelacyjny na skutek uwzględnienia apelacji pozwanej nie było to, że Sąd ten pominął konieczność uwzględnienia z urzędu nieważności umowy kredytu zawartej przez strony, lecz treść żądania zgłoszonego przez powodów, a którym, zgodnie z art. 321 § 1 k.p.c., związane były Sądy orzekające w tej sprawie. Według tego przepisu, sąd nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad

żądanie. Przepis ten ma zastosowanie nie tylko w odniesieniu do sądu pierwszej instancji, ale także do sądu drugiej instancji poprzez art. 391 § 1 k.p.c. Powodowie nie zgłosili bowiem na podstawie art. 189 k.p.c. żądania stwierdzenia nieważności umowy zawartej przez strony (bądź ustalenia, że nie łączy ich stosunek prawny wynikający z zawartej umowy kredytu), lecz żądali ustalenia, że konsekwencją zamieszczenia w umowie kredytu zawartej przez strony postanowień niedozwolonych był obowiązek zapłaty przez nich – w pewnym uproszczeniu – na rzecz pozwanego w przyszłości na podstawie zawartej umowy mniejszych kwot w PLN niż wynikałoby to z postanowień umowy z uwzględnieniem postanowień abuzywnych. W istocie więc treść ich żądania – w zakresie wykraczającym poza żądanie ustalenia abuzywności określonych postanowień umownych – opierała się na założeniu sprzecznym z obiektywną oceną prawną Sądu drugiej instancji, z której wynikała nieważność umowy, że strony nadal łączy umowa kredytu o treści zredukowanej o postanowienia abuzywne. Takie żądanie powodów nie było zasadne w świetle obiektywnej oceny prawnej dokonanej przez Sąd drugiej instancji. O ile konsumentowi przysługuje prawo do podjęcia świadomej i następczej decyzji o tym czy wyraża zgodę bądź nie na związanie go postanowieniami niedozwolonymi - co powoduje skutek taki, że wynikający z art. 385¹ § 1 k.c. stan zawieszony bezskuteczności na korzyść kredytobiorcy przekształca się w stan bezskuteczności trwałej *ex tunc* (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56) - o tyle kredytobiorcy nie przysługuje uprawnienie do wyboru sankcji cywilnoprawnej w stosunku do umowy zawierającej postanowienia abuzywne, na stosowanie których sprzeciwił się konsument. Jedynie w przypadku, gdy całkowity upadek umowy naraża konsumenta na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”, w świetle okoliczności istniejących w czasie sporu lub możliwych wówczas do przewidzenia, z uwzględnieniem rzeczywistych i bieżących interesów konsumenta konsument powinien być o tym uprzedzony w celu ewentualnego wyrażenia zgody na związanie go postanowieniami abuzywnymi. Nie jest też wykluczona możliwość zmiany klauzuli abuzywnej przez eliminację jej abuzywnego charakteru, jeżeli jest ona dokonana za zgodą obu stron, a dodatkowo odstąpienie przez konsumenta od powołania się na abuzywność klauzuli wynika z jego wolnej i świadomej zgody - tj. przy uzgadnianiu tej zmiany był świadomy

niewiążącego charakteru tego warunku i wynikających z niego konsekwencji - i, po drugie, nowa klauzula nie jest abuzywna (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W. i R.W., pkt 49, 59, ECLI:EU:C:2021:341).

Nie doszło również do naruszenia art. 385¹ § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię lub niewłaściwie zastosowanie i niezastosowanie sankcji wynikającej z tego przepisu wyrażającej się w tym, że pomimo uznania postanowień umownych (klauzul denominacyjnych) za abuzywne (sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające interesy strony powodowej, niejednoznaczne, niezgodnione indywidualnie), Sąd drugiej instancji oddalił powództwo, a tym samym strona powodowa pozostaje tymi postanowieniami (klauzulami denominacyjnymi) w dalszym ciągu związana, pomimo iż sankcją wynikającą z art. 385¹ § 1 k.c. jest brak związania abuzywnymi postanowieniami umowy przez konsumenta. Ocenę tego zarzutu należy połączyć z kolejnym zarzutem skargi kasacyjnej naruszenia art. 189 k.p.c. poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że strona powodowa nie miała interesu prawnego w żądaniu pozwu, podczas gdy taki interes prawny istnieje. Odnosząc się do tych zarzutów należy wskazać, że art. 385¹ k.c. przewiduje, że postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Dopełnieniem tej regulacji zawiera art. 385¹ § 2 k.c., zgodnie z którym jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono, że powyższe unormowania są następstwem implementacji uregulowań zawartych w dyrektywie nr 93/13. W szczególności jej art. 6 ust. 1 stanowi, że Państwa Członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków. Transpozycja do systemu krajowego tego uregulowania – dokonana w przepisach art. 385¹ § 1 i 2 k.c. – wymagała dookreślenia w orzecznictwie konkretnych konsekwencji prawnych, jakie z przepisów ogólnych o czynnościach

prawnych zawartych w systemie prawa krajowego, w szczególności z przepisów kodeksu cywilnego, wiążą się z uznaniem określonych postanowień umowy za niedozwolone. Kwestia ta, oceniana niejednolicie w orzecznictwie Sądu Najwyższego stała się przedmiotem uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasady prawnej - z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, zgodnie z którą niedozwolone postanowienie umowne (art. 385¹ § 1 k.c.) jest od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następnie świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną (pkt 1) oraz jeżeli bez bezskutecznego postanowienia umowa kredytu nie może wiązać, konsumentowi i kredytodawcy przysługują odrębne roszczenia o zwrot świadczeń pieniężnych spełnionych w wykonaniu tej umowy (art. 410 § 1 w związku z art. 405 k.c.). Kredytodawca może żądać zwrotu świadczenia od chwili, w której umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna (pkt 2). W uzasadnieniu tej uchwały wskazano m.in. że jeżeli sąd krajowy stwierdzi w trakcie oceny dokonywanej z urzędu, że klauzula ma abuzywny charakter, ma - co do zasady - obowiązek „poinformować o tym strony sporu i wezwać je do kontradyktoryjnego przedyskutowania tej okoliczności w sposób przewidziany w tym celu przez krajowe prawo procesowe”, a przyznana konsumentowi możliwość wypowiedzenia się w tej kwestii „odpowiada również obowiązkowi ciążącemu na sądzie krajowym, uwzględnienia w odpowiednim przypadku woli wyrażonej przez konsumenta, jeżeli mając świadomość o niewiążącym charakterze danego nieuczciwego warunku, wskaże on jednak, iż sprzeciwia się temu, aby warunek ten został wyłączony, udzielając w ten sposób wyraźnej i wolnej zgody na dany warunek”. Konsument może też wyraźnie sprzeciwić się utrzymaniu klauzuli abuzywnej. W braku następczej zgody konsumenta na stosowanie klauzuli abuzywnej nie może ona wyrzucić wobec niego żadnego skutku. Możliwość sanowania nieskutecznego postanowienia następnie, jednostronnym wyrażeniem zgody na związanie tym postanowieniem, będącej niejako substytutem pierwotnego braku rzeczywistej zgody na to postanowienie (indywidualnych negocjacji), przywodzi natomiast na myśl tzw. sankcję bezskuteczności zawieszanej, która - odnoszona do umowy jako takiej - polega na tym, że dotknięta nią umowa (tzw. czynność kulejąca albo niezupełna) nie wywołuje zamierzonych skutków

(z mocy samego prawa, od początku. W dalszej części uzasadnienia powołanej uchwały odniesiono się do sytuacji, w której klauzula abuzywna stała się definitywnie bezskuteczna (nieważna) wskutek odmowy potwierdzenia albo upływu rozsądnego czasu do jej potwierdzenia. Wówczas o obowiązywaniu umowy decyduje to, czy weszła w jej miejsce regulacja zastępcza. To zaś zależy od tego, czy całkowita i trwała bezskuteczność (nieważność) umowy naraża konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje - czemu konsument może wiążąco zaprzeczyć (sprzeciwiając się zarazem utrzymaniu umowy) - a w razie odpowiedzi pozytywnej - czy regulacja zastępcza istnieje (sąd jest władny ją określić). Zastosowanie takiej konstrukcji oznacza, że z dniem odmowy potwierdzenia klauzuli, bez której umowa kredytu nie może wiązać, albo z dniem bezskutecznego upływu czasu do jej potwierdzenia ustaje stan zawieszenia, a umowa staje się definitywnie bezskuteczna (nieważna) albo - jeżeli spełnione są przesłanki dopuszczalności jej utrzymania przez zastosowanie regulacji zastępczej - staje się skuteczna z mocą wsteczną (*ex tunc*) w kształcie obejmującym ową regulację zastępczą. Następstwem takiej oceny jest w odniesieniu do płatności kredytobiorcy z tytułu spłaty kredytu oraz wypłaty środków pieniężnych przez bank, że są one świadczeniami nienależnymi i podlegają zwrotowi (art. 410 § 1 w związku z art. 405 k.c.).

Powyższa ocena prawna konsekwencji prawnej zamieszczenia w umowie kredytu zawartej pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem umowy kredytu indeksowanego (denominowanego) do waluty obcej postanowień niedozwolonych wyrażona w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r. – zasadzie prawnej - III CZP 6/21, którą podziela Sąd Najwyższy w obecnym składzie, oznacza, że uznanie przez sąd, iż w takiej umowie są zawarte postanowienia abuzywne (art. 385¹ § 1 k.c.) jest początkiem konieczności dokonania dalszej złożonej oceny prawnej konsekwencji tego stanu rzeczy, co wymaga uwzględnienia ostatecznego stanowiska konsumenta co do tego czy godzi się on na obowiązywanie tych postanowień czy też nie godzi się na to, co powoduje, że ustaje z mocą wsteczną stan bezskuteczności zawieszony. Następnie zaś należy ocenić, z uwzględnieniem konkretnych postanowień umowy czy po usunięciu z niej postanowień niedozwolonych umowa ta może być utrzymana w pozostałym zakresie bez uwzględnienia postanowień abuzywnych (art. 385¹ § 2 k.c.), w szczególności przez

możliwość uzupełnienia powstałej w ten sposób luki regulacją zastępczą, czy też umowa ta nie może być bez tych postanowień wykonywana, co powoduje skutek w postaci jej nieważności. Zatem potwierdzenie w wyroku, że umowa zawiera postanowienia abuzywne nie pozwala na określenie, jakie są tego konkretne konsekwencje prawne w odniesieniu do umowy zawartej przez strony. Żądanie ustalenia na podstawie art. 189 k.p.c., że umowa zawiera postanowienia niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. nie pozwala więc na skuteczną ochronę interesu prawnego kredytobiorcy – konsumenta, gdyż orzeczenie ograniczone do takiego ustalenia, nie pozwala na określenie, jakie są konkretne konsekwencje prawne zamieszczenia w umowie zawartej z przedsiębiorcą postanowień niedozwolonych. W razie wydania takiego orzeczenia w dalszym ciągu każda ze stron umowy kredytu mogłaby twierdzić, że postanowienia te są wiążące albo niewiążące dla stron, względnie różnie określać konsekwencje prawne niewiążących postanowień abuzywnych.

Za uzasadniony należy natomiast uznać zarzut naruszenia art. 385¹ k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, który powodowie uzasadnili ich błędną wykładnię lub niewłaściwym zastosowaniem w zakresie, w którym sąd powinien poinformować konsumenta o skutkach uznania postanowień (klausul denominacyjnych) za abuzywne oraz odebrać od konsumenta oświadczenie czy wyraża on zgodę na skorzystanie z ochrony polegającej na niezwiązaniu abuzywnymi postanowieniami nawet jeżeli skutkiem tego miałyby być uznanie umowy kredytu za nieważną, ponieważ taka wykładnia przepisu wynika m.in. z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, w szczególności wyroku z 3 października 2019 r., C-260/18, tj. sąd ma obowiązek odebrania oświadczenia od konsumenta czy wyraża on zgodę na wyeliminowanie abuzywnych postanowień z umowy i uznanie umowy kredytu za nieważną, jeżeli wedle oceny sądu zachodzą podstawy do uznania umowy za nieważną. Należy zgodzić się ze skarżącymi, że z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zob. wyroki tego Trybunału powołane w uzasadnieniu uchwały z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21: z 21 lutego 2013 r., C-472/11, Banif Plus Bank Zrt przeciwko Csabie Csipaiowi, Viktorii Csipai, z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, pkt 54, 66-67, z 7 listopada 2019 r., C-419/18 i C-483/18, Profi Credit Polska S.A. przeciwko

Bogumile Włostowskiej i in., pkt 70, z 11 marca 2020 r., C-511/17, Györgyné Lintner przeciwko UniCredit Bank Hungary Zrt., pkt 42-43, z 9 lipca 2020 r., C-452/18, XZ przeciwko Ibercaja Banco SA, pkt 24-25 oraz z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W. i R.W., pkt 46, 95) wynika – co już wcześniej wskazano - obowiązek sądu dokonania z urzędu oceny czy umowa zawarta pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem zawiera postanowienia abuzywne oraz poinformowania o tym i możliwych skutkach prawnych tej oceny, w tym możliwości uznania umowy za nieważną. Istnienie obowiązku poinformowania konsumenta oraz udzielenia mu niezbędnych pouczeń zostało potwierdzone w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z 6 maja 2021 r., III CZP 6/21, w której uznano, że aby konsument mógł udzielić wolnej i świadomej zgody (na obowiązywanie postanowienia niedozwolonego), sąd krajowy winien, w ramach krajowych norm proceduralnych i w świetle zasady słuszności w postępowaniu cywilnym, wskazać stronom w sposób obiektywny i wyczerpujący, konsekwencje prawne, jakie może pociągnąć za sobą usunięcie nieuczciwego warunku. Udzielona konsumentowi, „wyczerpująca” informacja o konsekwencjach abuzywności klauzuli powinna w rozpatrywanym przypadku obejmować także informację o tym, że bez tej klauzuli umowa nie może wiązać, o konsekwencjach (roszczeniach) związanych z ewentualną definitywną bezskutecznością (nieważnością) umowy i o ewentualnej możliwości utrzymania umowy z regulacją zastępczą, jeżeli konsekwencje te są dla konsumenta szczególnie niekorzystne. Konsument powinien być też poinformowany o możliwości potwierdzenia klauzuli w rozsądnym czasie oraz o możliwości wyrażenia - do chwili odmowy potwierdzenia klauzuli albo upływu rozsądnego czasu do jej potwierdzenia - wiążącej oceny co do tego, czy konsekwencje trwałej bezskuteczności (nieważności) umowy są dlań szczególnie niekorzystne (i zarazem sprzeciwienia się ewentualnemu udzieleniu mu ochrony przed tymi konsekwencjami przez wprowadzenie regulacji zastępczej), jak również o następstwach skorzystania albo nieskorzystania z tych możliwości. W ramach omawianych obowiązków sądu konsumentowi powinno zwrócić się uwagę na niewłaściwy sposób sformułowania żądania pozwu przy założeniu możliwej sankcji w stosunku do umowy, w której zamieszczono postanowienia abuzywne, tj. w sposób wykluczający możliwość udzielenia efektywnej ochrony konsumentowi gwarantowanej przepisami dyrektywy

93/13 oraz odpowiednimi przepisami kodeksu cywilnego implementującymi postanowienia tej dyrektywy. Obowiązku udzielenia konsumentowi wyczerpującej informacji nie eliminuje okoliczność, że w postępowaniu sądowym korzysta on z pomocy fachowego pełnomocnika. Udzielenie wyczerpującej informacji i pouczeń konsumentowi przez sąd jest niezbędne nie tylko dla umożliwienia konsumentowi złożenia uświadomionego oświadczenia co do tego czy wyraża on zgodę czy też nie na obowiązywanie postanowienia abuzywnego (takie oświadczenie może w konkretnych okolicznościach być złożone też dorozumianie nawet przed wszczęciem postępowania sądowego), ale także w celu umożliwienia konsumentowi ewentualnej modyfikacji treści żądania pozwu - co jest dopuszczalne na etapie postępowania przed sądem pierwszej instancji – na wypadek uznania przez sąd umowy za nieważną. Poza tym w tego rodzaju sprawach, w których określone konsekwencje prawne w odniesieniu do zawartej umowy są uzależnione od woli samych stron (możliwość potwierdzenia przez konsumenta woli związania postanowienia abuzywnymi, czy też dobrowolna i świadoma zgoda obu stron na modyfikację treści umowy w części zawierającej klauzulę abuzywną) szczególnego znaczenie ma wypełnienie przez sąd na każdym etapie postępowania obowiązku określonego w art. 223 § 1 k.p.c. – dążenia do ugodowego załatwienia sprawy. W rozpoznanej sprawie z uwagi na treść rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji, który przyjął, że pomimo zawarcia w umowie postanowień abuzywnych była ona nadal ważna, obowiązek udzielenia odpowiedniego poinformowania i pouczenia uaktualnił się przed Sądem drugiej instancji, który uznał, że umowa kredytu zawarta przez strony jest nieważna z powodu zamieszczenia w niej postanowień niedozwolonych. Mając na uwadze możliwość przyjęcia takiej oceny prawnej Sąd Apelacyjny powinien był udzielić powodom niezbędnych informacji, wskazując przy tym na nieadekwatną treść ich żądania, które nie mogło być uwzględnione w razie uznania, że umowa kredytu jest nieważna z powodu zamieszczenia w niej postanowień niedozwolonych, co do których powodowie nie wyrazili zgody na przywrócenie im z mocą wsteczną skuteczności. Dopiero po jednoznacznym zajęciu stanowiska co do tych kwestii prawnych Sąd powinien był wydać wyrok w sprawie. Wprawdzie w postępowaniu apelacyjnym nie można rozszerzyć żądania pozwu ani występować z nowymi roszczeniami (art. 383 k.p.c.), ale nie jest wykluczona

możliwość zawarcia ugody. Niezależnie od tego obowiązywanie zakazu przewidzianego w art. 383 k.p.c. wymagałoby w razie dokonania zmiany powództwa przez konsumenta dopiero na etapie postępowania apelacyjnego oceny z perspektywy celów dyrektywy 93/13, co mogłoby aktualizować potrzebę rozważenia przez Sąd drugiej instancji wystąpienia z odpowiednim pytaniem prejudycjalnym do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Mimo że z treści uzasadnienia wyroku zaskarżonego skargą kasacyjną wynika, że Sąd drugiej instancji uznał potrzebę udzielenia przez sąd konsumentowi (powodom) w sporze sądowym prowadzonym z przedsiębiorcą (pozwany) niezbędnych informacji i pouczeń, to obowiązku tego nie zrealizował, skoro z treści protokołu rozprawy przed Sądem Apelacyjnym w Gdańsku z 6 października 2021 r. nie wynika, aby Sąd drugiej instancji udzielił powodowi jakichkolwiek informacji i pouczeń.

Z tych względów, uznając za uzasadnione ostatni z podniesionych zarzutów skargi kasacyjnej, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

Dariusz Dończyk

Grzegorz Misiurek

Paweł Grzegorzczyk

Na mocy art. 330 § 1 k.p.c. stwierdzam
niemożność podpisania uzasadnienia wyroku
przez sędziego SN Pawła Grzegorzczyka
z powodu długotrwałej nieobecności
G. Misiurek

(A.G.)

[SOP]